

SANCTI HILARII

ARELATENSIS EPISCOPI

OPUSCULA DUBIA.

SERMO SEU NARRATIO

DE MIRACULO S. GENESII

MARTYRIS ARELATENSIS.

(Ex Surio die 23 Augusti.)

Opera Dei narrare honorificum est : ergo operæ A
pretium est miracula dieti operis ad S. martyris Ge-
nesii gloriam referenda narrare. Natalis enim ipsius
die frequens ille in civitate Arelatensi casus, pontis
abrupti periculo, urbem totam nimio tremore concu-
sus, et animis subiti pavoris discrimine concussis,
solemnitatis lætitiæ recepta salutis gratia lætiores
reddidit, iucunditate duplicata. Nam cum quos in
hac ce'ebritate plus etiam quam suos Arelas popu-
lus cogisset, quorum in illa die gaudii ipsa civitas
angusta erat, semite et spatia camporum, surgente
in agmine, et laborantibus sua cunctis densitate ibat
in ulterioris fluminis ripam, in honorem martyris,
Christo devotus exercitus cum charis conjugibus,
dulcibus pignoribus, plura simul beneficia habere
festinans. Nec contentus uno in loco vota perfundere,
in ecclesia pervigil, antelucanus ad locum cordis et
sanguinis festinabat ; item ad sèpulerum gaudiorum
immolans hostias, quasi occupaturus aures martyris
properabat. Nec clericorum officia solemniter ordi-
nata, nec ipsum denique lucis tempus expectabat.
Splendor siquidem festivitatis, collucente urbe tota,
omnem omnimodis pepulerat noctis horrorem. In-
terim via illa navalis, qua inter confœderatas sibi
urbes, illius terribilis Rhodani terga calcantur, sub-
bito, aut sub injusto fasce, aut nimio materiarum
pondere, aut per obliquum amnis illapsam prona
diffusa est. Incertum est quo casu : certum tamen
ejus insidiis pretiosum onus, hoc est fidelium tur-
mam in mediis fluctibus male pendula strata depo-
suit, astante me, quod veraciter loquor, et pedem
ab ipso, ut ita dixerim, ponte referente. Magnus il-
lico fragor populi tam rrentis quam circumstantis
exoritur ; pavor tota urbe percurrit : hic conjugii,
ille filii, alii propinquis, alii amicis ; omnes simul
diversis affectibus metuunt ; qui parùm, civibus.

Inter hæc sanctæ recordationis antistiti honorato,
quo tunc ille populus pastore gaudebat, nni quidem
pro omnibus metuenti, omne cladis pondus incur-
bit : quos tunc illa pietas stimulos accepit ! quam su-
bita animi ægritudine ægris præsto fuit ! Erectis con-
festim ad cælum oculis, intentione cordis luminibus
exæquata, ita a nobis circumstantibus mentis ex-
cessu totus abscessit, ut nemo dubitaret quin tribu-

malis impetraturus astaret. Agebantur interim grandi
tumulto miseranda naufragia : mixti hominibus pha-
lerati equi, impedito indignantes natatu, altis pecto-
ribus erura innotabant : quidquid obvium fuerat, seu
admoniti periculo, seu pavidi instinctu, proculcantes
pavida virtute ; impliciti charis oneribus matrum ul-
nam, et pressi caucis matronalibus famuli, et tota
itineris sui immixta fragminibus pompa solemls.
Nemo hoc loco malus interpret occurrat, nemo tan-
tam martyris gloriam maligna obtreccatione obscuret,
et ripæ vicinam turbam nullus alleget, nemo vad-
exceptos asserat, quos palam dextera divina salva-
vit. Depressa peregrinorum mercibus, quotidie iis-
dem ripis inæstimabilem onerum navigia junguntur :
B navem illie ferendis pontibus, tamquam jacere fun-
dum desperaret aggeribus, ordinatio antiqua consti-
tuit. Tantum cum hoc vasto gurgite, stipati populi
pondus exposuit, quantum longissimis validissimis,
eodemque contractis pondera trabibus acceperat.

Occurrat nunc animis atque oculis ista replican-
tium, simul totum Rhodanus, ruina, naufragium,
implicanda turba miserorum diversa, in unum dia-
boli insidiis conglomerata perniciës. Nihil periculo
desinit ut ad gloriam martyris nil deesset. Quando
enim alumnos ipsius mergeret fluvius, quem eodem
die piis natalibus consecrasset ? O magna Dei gloria !
Erupt e vasto gurgite gloriosus exercitus. Jordanem
iterum crederes, rupto divinitus amne, patuisse ; aut
iterum maria populo Dei, sicut sub Moyse quondam
C duce, in virgæ imperio iter inter fluentia solidum
præbuisse. Neminem ruina quassavit, neminem gra-
vatum vestibis fluvius involvit, nemini haustum suum
fluvius incessit. Illæsos omnes atque incolumes ver-
nacula ac familiaris ripa suscepit. Pompa omnis, si-
cut ingressa fuerat, egressa est. Materfamilias ex
profundo famulorum suorum cervicibus mobilium
cubiculorum secreta viderunt. Comptæ in honorem
Dei virgines, nulla fluitantium monilium detrimenta
senserunt ; acus ipsæ, ut ita dixerim, sicut affixæ
fuerant maternis manibus, hæserunt. Nemo damnum
aliquod rei, nemo dispendium salutis accepit. Oc-
currunt pignora clara pignoribus : unusquisque
proximum suum, cui plurimum timerat, lætus am-

plectitur. Cujus hic nisi Christi per intercessionem A
martyris sui præsens virtus operata est? Conuenit
utique episcopus martyrem, et dominum martyr.
Ostensum est salute dignum fidelis populi officium.
Et denique plurimi (quod mecum forsitan, et cui
fecistis agnoscitis) illico, ne vel leuiter turbare deu-
tionem scietiam liceret inimico, vestibus ut erant
madidis navigia conscendunt, et matutinum rigorem
fluuu spe fervente continent; festini quo intend-
rant, ad locum scilicet cædis, animo victore perue-
niunt, alacritate majori post periculum recens vota
fusuri. O dignæ audiri preces! quæ non fractæ inju-
riis, imputare nesciunt quod periclitati sunt: grates
referre sciunt quod evaserunt. Omnes gaudio tripun-
diant: assistunt denique solemnibus læti, interfuisse

periculis iuvat: quia conspicabile interfuisse mira-
culis: tanti cuique fuit de salute dubitasse, ut salu-
tem suam mirabiliter acquireret. Integro suorum
numero Honoratus pastor exultat: qui quidem hæc
manu politioni, majorique gratia mansuris perpetuo
sæculo scriptis mandare potuisset, nisi divini mune-
ris conscius in legatione S. martyris particeps de-
signatus, quod se præsule Dominus hæc contulisset,
insolentius exultare timuisset. Et quidem ad nos be-
neficia per plures diffusa perveniunt. Cæterum
quanti in se privata cognoscunt? Quod soli Deo ascri-
bimus, qui omnium conditor et conscius colitur, et
vixit cum Filio et Spiritu sancto per infinita sæcula
sæculorum. Amen.

^a VERSUS IN NATALI MACHABÆORUM MARTYRUM.

Rex fuit Antiochus Syriæ ditissimus olim,
In cuius regno mater ^b natique fuerunt
Septem, ut lamia refert, de sancta gente creati;
Quos cura ^c egregii generis meminisse jubebat,
Et legi servire data: sic natiqve volentes
De populo meliore Dei sua jura tenebant.
Rex avidus mutare fidem, mutare timorem
^d Justorum voluit, populo ut misceret iniquo
Præmia promittit matri, promittit ^e et aurum,
Et quidquid posset toto conquirere regno;
Si modo mutaret mores sensusque priores,
Obgeret et factos alios sibi fingere mores.
Illa negat, tacitumque premit sub corde dolorem.
Hanc postquam ^f nullis potuit corrumpere verbis,
Tentavit primum tormentis vincere sævis.
Pertulit illa ^g tamén gemitus, et tristia regis
Verbera non timuit. ^h Victim se vidit ut ille:
Hæu! quid agam? dixit. ⁱ Vincis quod femina regem!
Non tamen effugies: plus est quod ^j dura dolebis.
In natos sævibo tuos, licet improba perstes:
Hæc certe ratione meum ^k sanabo dolorem.
Sustulit illa manus, cælumque ^l aspexit in altum,
Emittit gemitus, et talia verba locuta est:
Tū licet et gazas tradas et regna, tyranne,
Non capimur regum donis, nec munera sanctis

B Eripiant promissa Dei. Spes certior illa est
Quæ vitam nobis promittit tempore longo.
Hanc sequor, hanc didici. ^m Nam lubrica tangere dona,
Sumere divitias facile est, et perdere vitam.
Sed licet et flammam ⁿ post verbera sæva mineris,
Nil mutare potes, ^o quod primis cepimus annis.
Virtute id cum lege data mihi vincere certum est.
Quid nunc, sæve, jubes? natis quid dure minaris?
Hoc solo poteris matrem turbare dolore.
Est mihi namque Deus spes, est mihi ^p cura meorum,
Per quam spero equidem te nullum vincere posse.
^q Cœli tu faveas Numen, quia justa rogamus.
Rex furit Antiochus ^r turbatus corda tumultu.
Non tulit, et sævos testatur lumine vultus,
Miraturque diu possit quod femina tantum.
C ^s Pare age, miles, ait; regi quoque pare, minister.
Vos famuli, parete mihi, date ^t digna furenti
Femineo tormenta malo; sævire furentem
Femina me cogit: quod plus est, femina vincit
Regis jussa sui: sed non impune locuta est.
Membratim ^u perdam septem quos perfida natos
Iutra se retinet: quorum qui primus habetur,
Hic primus pereat: ^v perdam sic ordine cunctos.
^x Cratibus impositis subjectis urere flammis
Cernat ut ipsa suos, sic cernat ut aspera natos.

^a Titulum ms. Floriacensis exhibemus.

^b Ita ex eodem cod. Alias perperam, fuisse.

^c Vulgati, assidui. Prætulimus hic lectionem lau-
dati ms., in quo mox pro jubebat legitur videbat.

^d Sic idem cod. Male in vulg., Voluit, et ut populo
nariter misceret iniquo.

^e Vulg., et illis; et postea, totum perquirere re-
gnum, Si demutaret mentes. Codex Floriac. melius.

^f Ita idem cod. Vulg., nulla potuit compellere
præda.

^g Cod. Flor., graves gemitus.

^h Idem cod., Victim ut se vidit at ille.

ⁱ Vulg., Vincor, quid plura? dolendo. Melior ms.
Flor. lectio.

^j Idem vulg., plura.

^k Cod. Flor., satiabo.

^l Vulg., insperxit in altum, emittens gemitus.

^m Vulg., non lubrica tangere regna.

ⁿ Supplevimus post ex ms. Flor., in quo est vulne-
ra prou verbera.

^o Secuti sumus cod. Flor. In vulg. omittitur quod
et aliter sic legitur:

Primis accepimus annis
Virtutem cum lege datam: mihi linquere certum est
Quidquid, sæve, jubes, natis quod dona minaris,
Hoc solum poteris matrem turbare timore.

D ^p Vulg., certa meorum, Per quæ jam sperem se
nullum.

^q Idem vulg., Fave cælique parens justa rogamus.
Iij cod. Flor. minus male; licet ex vulgatis supplenda
fuerit vox justa. Ex fave exigente versu correximus
natus faveas.

^r Vulg., turbataque corda tumebant. Concuti, et
sævos.

^s Ibid. Miles, ait, pare regi, pareque, satellites.

^t lb., regna.

^u Vulg., pereat, septem nam perfida natos Iutra
regna tenet.

^v Ibid., pereant sic ordine cuncti.

^x Duo sequentes versus desunt in ms. Flor.